

eum etiam D. Thom. 2.2. quest. 88. a. 2. : In votando fuit stultus, quia discretionem non habuit, et in reddendo impius. Hæc tamen verba nusquam apud D. Hieronymum reperiri. Procopius Satanae suggestioni præferendam promissionem, ambitioni et gloriæ cupiditati adscribit, votum malum, impium, injustum vocat, victimam dicit detestandam, contumeliâ Deum affecisse, et voto et doloris impatientiâ asserit. Hæc illi : et quamquam horum aliqui plus nimis videantur in hoc factum et votum involvi, tamen ex his satis videmus, quis ferè horum patrum fuerit communis sensus.

Iis tamen non obstantibus, erederim vel omnem culpam ab eo removeri, vel certè multum extenuari posse ratione ignorantie et erronee conscientie : satis enim liquet ipsum nunquam fuisse tale votum concepturum, nisi Deo gratum existimasset, cum illud referret ad impetrandam à Deo de Ammonitis victoriam : rursus nunquam fuisse votum illud impleturum, nisi existimasset se voto ad id teneri ; hanc enim persuasionem verba illa sonant : *Aperit os meum ad Dominum, et aliud facere non potero.* Et quis eredit eum, cui unica tantum filia, ob idque unicè clara, qui de eventu illo occurrentis filie summopere indoluerat, eam fuisse immolaturam, nisi Deum id velle, et se ad id voto teneri persuaderet? Quocirca, si error hic invincibilis esse potuit, potuit sanè et totum hoc votum et factum culpâ vacare. Evidèrè hæc ratione eum culpâ absolvit Ribera hoster ad c. 11 ad Hebr., et indicat Hiero. in cap. 7. Jerem. *Quid si, inquit, Jephthe obtulit filiam suam virginem Deo, non sacrificium placuit, sed animas offerentis.* Non possum tamen diffidèri difficile esse in hoc toto negotio omnem à Jephthe culpam amoliri, et ignorantiam invincibilem constituere : est enim hic error admittendum crassus, contra naturæ legem manifestam ; erat hoc ipsum disertè lege divini prohibitum ; erat citra omne exemplum apud Judeos, ut mirum sit ex incogitantia, vel ex fervore quodam præpopero, potuisse alicui in mentem tale votum incidere. Deinde solent victimæ Deo immolari, quæ nostræ sunt, et in quas jus vitæ et necis habemus ; at in liberos non est tale jus parentibus, non est in uxorem, non est in servos : quomodo igitur res has potuit ipse voto suo comprehendere? Sed esto factum in voto citra culpam erratum esse, qui fieri potuit, ut ad eorum mensuram spatium nullum incidere de eâ re dolium ; nullus hoc dubium

movcrit, et virginis mortem avertere studuerit? quis enim credat neminem vel Levitam vel sacerdotem ita peritum in lege existisse, ut sciret id lege esse prohibitum, vel si sciret tam impium, ut nollet avertere? Denique quâ ratione ipse sibi persuadere potuit se vel extra tabernaculi locum sacrificare posse, vel sacrificii ministrum agere, cum hæc non licere tam pervulgatumeset apud Judeos? De his, fateor, colligi potest quam tota hæc res perplexa sit, ut difficile sit alicubi pedem figere : quinquam si peccatum fuit, quod non gravatè admisero, fateri necesse sit ex erroneâ illâ conscientiâ, quæ non videtur fuisse sublata, undecumque id factum sit, valdè crimen extenuari : postmodum etiam nihilominus peractâ penitentiâ Jephthe salutem consecutum, cum eum sanctorum numero Apostolus adscribat.

QUE IGNORAVIT VIREM. Hoc est, quæ in morte adhuc virgo erat. Ne autem intelligas, ut nonnulli, quasi post exsolutum votum ipsa superstitiâ virginitatem compelleretur servare.

VERS. 40. — UT POST ANNI CIRCULUM. In Hebræo est : *A diebus in dies*, hoc est, statutis per annum diebus : hæc enim phrasi significatur aliquid quotannis recurrentis.

ET PLANGANT FILIAM JEPHTE. Hic Rabbini et eorum plus nimio studiosi, qui volunt servatam in vivis filiam Jephthe, virginitatemque servasse, nostro interpreti item movent, quasi minus rectè verterit, cum Hebræa vox non significet plangere. Porro ipsi vertunt, ad allegandum, ad consolandum, ad consolandum. Verum jam sæpe diximus imperitè eos facere, qui Rabbini imperitis fidem habent : quis enim non potius Hieronymo, Septuaginta interpretibus, Chaldeo paraphraste fidem habendam censcat, quam Rabbini nonnullis, qui in vocibus obscuris solent divinare? At hic non solus Hieronymus, sed et Septuaginta eodem verterunt sensu *ἐπαίνω*, et Chaldeo paraphrastes *teallaa*, ad lamentandum. At vox illa, *thannoth*, alibi significat colloqui. Respondeo vocem illam in illa conjugatione Piel nusquam reperiri in Script. nisi sup. cap. 3 in Cant. Dehæore v. 11 ubi Hier. vertit *narratur*. Sed cur non potuit ea vox duplicem habere significationem, et aliâ significatione apud poetas in carmine, aliâ in oratione soluta usurpari? Deinde non ibi, uti fingunt, significat colloqui, sed ut vertit Hieron., narrare, referre, commemorare : cur verò non rectè possint hic dici puella convenisse, ut commemorarent filiam Jephthe, eoque funestam mortem referrent, utique cum

planctu, ut res lugubria et tristis exigebat? Id autem de threnis et lessis lugubribus intelligo, quos sat scimus apud Judeos in funeribus fuisse frequentatos, non autem de theatricali aliquâ scenâ et ludo, cujusmodi tragediarum vel comœdiarum nullum seu in Scri-

CAPUT XII.

1. Ecce autem in Ephraim orta est seditio : nam transeuntes contra aquilonem dixerunt ad Jephthe : Quare, vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluisti ut pergeremus tecum? Igitur invidemus domum tuam.

2. Quibus ille respondit : Disceptatio erat mihi et populo meo contra filios Ammon vehementes ; vocavique vos ut præberetis mihi auxilium, et facere nolulistis.

3. Quod cernens posui animam meam in manibus meis, transivique ad filios Ammon, et tradidit eos Dominus in manus meas. Quid commerni ut adversum me consurgatis in prælium?

4. Vocatis itaque ad se cunctis viris Galaad, pugnabat contra Ephraim ; percusseruntque viri Galaad Ephraim, quia dixerat : Fugitivus est Galaad de Ephraim, et habitat in medio Ephraim et Manasse.

5. Occupaveruntque Galaaditæ vada Jordanis per quæ Ephraim reversurus erat. Cùmque venisset ad ea de Ephraim fugiens, atque dixisset : Observo ut me transire permittatis, dicebant ei Galaaditæ : Numquid Ephrathæus es? Quo dicente : Non sum,

6. Interrogabant eum : Die ergo Schibboleth. (Quod interpretatur spica.) Qui respondebat, Sibboleth, eadem litterâ spicam exprimere non valens. Statim iue apprehensum jugulabant in ipso Jordanis transitu. Et ceciderunt in illo tempore de Ephraim quadraginta duo millia.

7. Judicavit itaque Jephthe Galaadites Israel sex annis ; et mortuus est, ac sepultus in civitate suâ Galaad.

CHAPITRE XII.

pturâ, seu apud Josephum extat vestigium. DIEBUS QUATUOR. Rectius dies hos quatuor continuos accipias, quam ut Rabbini nonnulli, qui quatuor diversis per annum vicibus volunt id factum.

1. Cependant il s'éleva une sédition dans la tribu d'Ephraïm ; car ceux de cette tribu passant vers le septentrion, dirent à Jephthé : Pourquoi n'avez-vous point voulu nous appeler lorsque vous alliez combattre les enfants d'Ammon, afin que nous y allions avec vous ? Vous nous avez étrangement mépris dans cette occasion. Nous allons donc mettre le feu à la maison pour nous en venger.

2. Jephthé leur répondit : Nous avions depuis long-temps une grande guerre, non peuple et moi, contre les enfants d'Ammon ; je vous ai priés dès le commencement de nous donner secours, et vous n'avez pas voulu le faire.

3. Ce qu'ayant vu, j'ai exposé ma vie, j'ai marché avec très-peu de monde contre les enfants d'Ammon, qui avaient une armée nombreuse ; et le Seigneur me les a livrés entre les mains. Qu'ai je fait en tout cela qui mérite que vous veniez me faire la guerre ?

4. Cette excuse si juste et si raisonnable ne satisfait point les enfants d'Ephraïm, et Jephthé fut obligé de recourir à la force pour repousser leur violence. Ayant donc fait assembler tous ceux de Galaad, il combattit contre Ephraïm, et ceux de Galaad défirent ceux d'Ephraïm, qui disaient, en insultant à Jephthé et à son peuple : Galaad est un fugitif d'Ephraïm et qui demeure au milieu d'Ephraïm et de Manassé, séparé de ces deux tribus, qui le regardent avec mépris.

5. Mais ceux de Galaad se vengèrent bien de ces insultes ; car ils se saisirent des gens du Jourdain par où ceux d'Ephraïm devaient passer dans leur pays ; et lorsque quelques-uns d'Ephraïm, fuyant de la bataille, venait sur le bord de l'eau, et disait à ceux de Galaad : Je vous prie de me laisser passer, ils lui disaient : N'êtes-vous pas Ephrathéen ? Et lui répondant que non,

6. Ils lui répliquaient : Dites donc Schibboleth, qui signifie un épi, et comme, en prononçant Schibboleth, il ne pouvait pas bien exprimer la première lettre de ce nom, ils le prenaient aussitôt et le tuaient au passage du Jourdain, de sorte qu'il y eut quarante-deux

8. Post hunc judicavit Israel Abesan de Bethlehem.

9. Qui habuit triginta filios, et totidem filias, quas, emittens foras, maritis dedit, et ejusdem numeri filiis suis accepit uxores, introducens in domum suam. Qui septem annis judicavit Israel,

10. Mortuusque est, ac sepultus in Bethlehem.

11. Cui successit Abialon Zabulonites, et judicavit Israel decem annis,

12. Mortuusque est, ac sepultus in Zabulon.

13. Post hunc judicavit Israel Abdon filius Illel, Pharathonites.

14. Qui habuit quadraginta filios, et triginta ex his nepotes, ascendentes super septuaginta pullos asinarum. Et judicavit Israel octo annis,

15. Mortuusque est, ac sepultus in Pharathon terræ Ephraim, in monte Amalec.

mille homines de la tribu d'Ephraim qui furent tués ce jour-là.

7. Jephthé de Galaad jugea donc le peuple d'Israël pendant six ans; et il mourut ensuite, et fut enseveli dans sa ville de Galaad.

8. Abésan de Bethléhem fut après lui juge d'Israël.

9. Il avait trente fils et autant de filles; il fit sortir celles-ci de sa maison en les mariant, et il fit venir autant de filles, qu'il donna pour femmes à ses fils; et après avoir jugé Israël pendant sept ans,

10. Il mourut, et fut enseveli dans Bethléhem.

11. Abialon de Zabulon lui succéda, et jugea Israël pendant dix ans;

12. Et étant mort, il fut enseveli dans Zabulon.

13. Abdon, fils d'Illel, de Pharathon, fut après lui juge d'Israël.

14. Il eut quarante fils, et de ceux-ci trente petits-fils, qui montoient tous sur soixante-dix poullains d'ânesse. Il jugea Israël pendant huit ans;

15. Et étant mort, il fut enseveli à Pharathon, au pays d'Ephraim, sur la montagne d'Amalec.

COMMENTARIUM.

VERS. 1. — ECCE AUTEM IN EPHRAIM ORTA EST SEDITIO. In Hebræo est: *Et conclamatus est*; seu, *clamando evocatus est vir Ephraim*, hoc est, mutuo clamore et vociferatione sese ad seditio-nem et tumultum excitârunt. Septuag. *Et clamavit vir Ephraim*, hoc est, unusquisque ex Ephraim.

Porrò Hieronymus etiã activè subinde eam vocem *itsabek* verit, licet passivè sit significatio, ut sup. cap. 7, v. 23, 24: *Conclamantes, clamavit*. Porrò quæ fuerit hujus seditio-nis causa ex ipso ferè Scripturæ textu manifesta est, videlicet innata Ephraimitis superbia quam sup. rursùm initio cap. 8, motà ab hisdem in Gedeonem seditioe notavimus, et nimia gloriæ appetentia, alienæque felicitatis invidia, cum viderent à Jephthe et Galaaditis rem sine ipsis contra Ammonitas benè gestam; cum tamen et ipsi ad hoc bellum evocati et invitati essent, venireque nolissent, ut indicat Jephthe v. 2, etsi hic v. 4 Ephraimitæ suæ turbationis et indignationis causam prætexant, quòd ad hoc bellum invitati non essent, sed splendido mendacio. Porrò ex Ephraithæorum occisorum numero inf. v. 6, conjectare licet, quàm hæc seditio, civileque

dissidium ad multos manaverit, ac meritò midandum fuerit.

NAM TRANSEUNTES CONTRA AQUILONEM. Hinc rursùm colligo Maspha, cujus aliquoties fit mentio cap. præcedenti, et in quâ habitabat Jephthe, non in tribu Gad, sed in tribu Manasse, ejusdemque parte maximè aquilonari versùs Libanum montem et Hermon extitisse; aliàs enim si in tribu Gad fuisset, potius contra orientem dici debuisset, siquidem hunc situm ferè habet tribus Gad trans Jordanem comparatione tribus Ephraim.

IGITUR INCENDENS DOMUM TUAM. Non tantùm domum, sed etiã Jephthe ipsum combusturos se minantur: Hebræa enim et Septuaginta habent, *tecum, vel super te*.

VERS. 5. — POSUIT ANIMAM MEAM IN MANIBUS MEIS. Hoc est, vitam meam exposui periculo. Phrasîs Scripturæ est familiaris 1 Reg. 19, v. 5, Jonathas de Davide ad Saulem: *Posuit animam suam in manu sua, et percussit Philistæum*. 1 Reg. 28, v. 21: *Posuit animam meam in manu meâ*. Job. 15, v. 14: *Animam meam porto in manibus meis*. Psal. 118, v. 109: *Animam meam in manibus meis semper, et legem tuam non sum oblitus*; hoc est, quantumvis multis

magnisque periculis hactenus fuerit mea vita exposita, nunquàm tamen passus sum mihi elabi tuæ legis memoriam, vel induci ut eam transgrederer. Porrò animam pro vitâ poni in Scripturâ perquàm familiare est: quòd autem vita vel anima, quæ exponitur periculo, dicatur poni vel esse in manibus, sumpta est hæc loquendi formula ab Hebr., ex eo quòd rem pretiosam et fragilem, cujusmodi esset pretiosum in vitread lagenâ balsamum, quam quis vel ab aliorum rapinâ, vel à lapsu præservare vult, non solet in manu ponere; siquidem in manu posita aliorum cupiditati et rapinæ est exposita, obnoxia lapsui, et si cadat, contractâ lagenâ liquor ille effundetur et peribit. Hinc et Greg. Hom 37 in Evangelia: *Depredari desiderat, qui thesaurum publicè portat in viâ*. Porrò animâ vel vitâ nihil vel pretiosius, vel fragilius.

VERS. 4. — PERCUSSERUNTQUE VIRI GALAAD EPHRAIM, QUIA DIXERAT. In Heb. et Sept. est: *Quia dixerunt*, Ephraim scilicet, seu Ephraimitæ, est enim Ephraim vox collectiva. Itaque innuitur hic alia suscepti à Galaaditis contra Ephraimitas belli, et stragis Ephraimitarum editæ causa, nimirum contumelia, et convicium illud, quod verbis sequentibus continetur, quòd Galaaditarum exasperavit accenditque ad pugnam animos.

FUGITIVUS EST GALAAD DE EPHRAIM, ET HABITAT IN MEDIO EPHRAIM ET MANASSE. Hoc est convicium illud Galaaditis probrosè inustum; sed obscurum est admodum quid sibi velit, et quæ totius sententiæ sit vis. Accedit quòd Hieron. ei sententiæ, quæ in Hebræo est (quæ videtur faciliorem explicationem posse recipere, quàm ea quæ in textu nostro est) adjecerit vocem unam ad complendam sententiam, videlicet *habitavit*, cum conjunctione et antecedente, quæ tamen in Hebræo non est, cujus additio tantùm abest, ut faciliorem reddat sententiam, ut etiã eam obscurare magis videatur et intricatiorem reddere, siquidem quomodò Galaad, seu Galaaditæ dici possint habitare in medio Ephraim et Manasse, cum hi cis Jordanem habitarent, Galaaditæ trans Jordanem? imò quomodò hoc cum priore sententiæ parte convenit, nam si fugitivi seu profugi erant Galaaditæ ab Ephraimitis, quomodò in eorum medio habitabant? Denique quid hoc ad convicium et contumeliam, quòd ii dicantur in medio Ephraim et Manasse habitare? Fateor hæc omnia ita nostri textus sententiam intricare, et vix occurrat explicatio, in quâ animus acquiescat: sed

de Hebræicâ primùm sententiâ dicendum. Videtur tota in Hebræo hujus convicii vis in eo consistere, quòd Ephraimitæ hosce Galaaditis pro fugitivis, transfugis, vilissimis, contemptissimisque suæ quodammodo tribus et domis reliquiis habere se probrosè dixerint. Ita verò sonat Heb. sententiâ: *Fugitivi Ephraim, vos Galaad, in medio Ephraim, in medio Manasse*. Quòd convicium ut meliùs intelligatur, notandum hic agere Ephraimitas cum Jephthe et Galaaditis, qui erant de Manassæâ tribu trans Jordanem: porrò Manassæi et Ephraimitæ omnes de eadem tribu et familiâ Joseph erant; adoptione tamen Jacob patriarchæ in possessionum divisione duas tribus contabant, etsi in cæteris pro unâ tribu reputarentur, quocirca et Ephraimitæ cum Manassæis, qui cis Jordanem erant, conjuncti habitabant: verum cum non potuissent in unam eandemque possessionis sortem compingi omnes Manassæi, fuerunt inter se ita locorum habitatione separati, ut cum media pars cis Jordanem juxta Ephraimitas habitaret, pars altera dimidia locorum habitatione sejuncta trans Jordanem in extremas ad aquilonem partes relegata fuerit, quò factum est ut nullum propemodum commercium cum Ephraimitis vel Manassæis cæteris Josephi posteris illis remanserit; quâ ex re factum est ut amor et benevolentia Ephraimitarum et Manassæorum erga ipsos refringeret, et illi eodem Manassæos transjordanicos tanquàm à cæteris profugos, et viles suæ tribus reliquiis contemnere coeperint, et superbiæ ac irrisoriè illis id objectare. Itaque hic Ephraimitæ, ut fit in rixâ et contentione, hoc inter cætera etiã Manassæis illis transjordanicis convicium fecerunt, quòd à cæteris Josephi posteris transfugæ et fugitivi essent, et in istum Chananææ terræ extremum tractum relegati quasi indigui, qui cum cæteris habitarent, ipsosque apud Ephraimitas et Manassæos cæteros non alio loco haberi quàm pro vilissimis suæ tribus reliquiis et rejectamentis, quòd Galli nostri dicerent, *les racailles, l'écame du pot*. Itaque hic sententiæ Hebræicæ sensus: Vos, ô Galaad, seu Galaaditæ in medio Ephraim et in medio Manasse, hoc est, apud Ephraimitas et Manassæos, qui cis Jordanem habitant, non aliter quàm pro fugitivis reputamini, et tributuum nostrarum quisquiliis, quales sunt qui suos fugitivi deserunt.

Porrò textus nostri sententia paulò obscurior, ut dixi, propter vocem interpositam ita explicari potest: Tu, Galaadita, nihil es aliud

quàm fugitivus de Ephraim, et tamen habitat, hoc est, habitare se dicit in medio Ephraim et in medio Manasse, sive non minùs censet se ad has tribus pertinere, ac si in medio earum habitaret.

VERS. 6. — CUMQUE VENISSET AD EA DE EPHRAIM NUMERO FUGIENS. Hoc est, quispiam de numero Ephraimitarum è prælio fugiens.

Nota hic eadem verba haberi in Hebræo, quæ v. præcedenti Ephraimitæ de Galaaditis irrisoriè pronuntiabant, nempe: *Pellite Ephraim, fugitivi Ephraim*: quasi dicat: cum venissent ad ea non jam irrisoriè dicti fugitivi Ephraim, sed reipsa fugitivi, ob idque vicissim meritiò ridendi.

VERS. 5 et 6. — DICEBANT EI GALAADITE: NUMQUID EPHRATHÆUS ES? QUO DICENTE: NON SIM, INTERROGAVIT EUM: DILEGEO SCHIBBOLETH, QUOD INTERPRETATUR SPICA. QUI RESPONDEBAT SHIBBOLETH: EADEM LITTERA SPICAM EXPRIMERE NON VALENS. Hic describitur quodam artificio usi sint Galaadite, qui Jordanis vada occupaverant, ut Ephrathæos à cæteris dignoscerent, ne quem forte alterius tribus existimantes esse Ephrathæum jugularent. Cum enim Ephrathæorum arrogantiam conveniente supplicio plectere vellent, et in cæteris Ephrathæi cum reliquis Israëlitis convenirent, è propriâ ipsorum dialecto indicium sumere voluerunt. Itaque volentes transire, et negantes se Ephrathæos esse (sciebant enim hî-tutum non esse id fateri), jubebat Galaaditæ vocem unam pronuntiare, ex cuius pronuntiatione Ephrathæine essent deprehendi possent. Vox autem illa erat *Schibboleth*, quæ vox Hebræicè scribitur cum Ψ ; quæ littera, eùm habet punctum in dextro cornu, fortiter pronuntianda est, non ut simplex S, sed ferè ut Germani *Sch* pronuntiant: porrò Ephrathæi eùm ex propriâ dialecto et usu apud eos recepto non possent illud Ψ fortiter pronuntiare, sed quasi Ψ , vel Δ (quod nostrum S, et nudum sibilum sonat) lenius pronuntiant, hæc ratione agniti jugulabantur in eo ipso loco, et in flumen abiciebantur.

Nota verò non debere id mirum videri apud Israëlitas varias dialectos et eorumdem verborum diversam pronuntiationem existisse, nam et Petrus, Apostolice Gallicæ à dialecto propriâ internoscebantur, Matt. 26, v. 75, Marci 14, v. 70; Lucae 22, v. 59, et rursùm Act. 2, v. 8, 9, Gallicæ lingua diversa nonnihil censetur à Judæorum linguâ. Quin et hoc in omni linguâ accidit, ut diversæ ejusdem

vinciæ, aut etiã urbes ejusdem lingue communem habentes nonnihil tamen in modo pronuntiandi, accentu, adspiratione et allatu majore, vel leniore pronuntiatione inter se differant, et ab hujusmodi diversâ pronuntiatione internoscantur: Namurcenses à Montensibus, hos ab Atrebatensibus: hos omnes à Picardis, à Lotharingis quis non idiomate quosque suo dignoscat?

Nota secundò illa verba: *Quod interpretatur Spica*, in Hebræo non haberi: non enim Hebræi suas voces explicant; sed ea Hieronymi verba sunt vocem Hebraicam interpretantis, ne illius Hebraicæ vocis maneret ignota significatio. Cum enim ad rem ipsam indicandam, quo videlicet indicio Ephrathæi fuissent agniti, necesse esset ipsam vocem Hebraicam ponere, et indicare quemam inter utrosque in pronuntiandâ eâ voce esset diversitas, nunquàm id assequi potuisset, si dixisset: *Dic spica: qui respondebat: Spica*. Quo nomine haud dubiè præferenda nostra versio hic versioni Septuag. in Romano codice, ubi pro *Schibboleth*, habent *σπίζα*, hoc est, spica; quid autem alii responderint non exprimit; sed illud duntaxat addunt: *Et non dirigebat loqui sic*, hoc est, non valebat rectè hanc pronuntiationem assequi. Hanc posteriorem sententiam expresserunt Septuaginta ad verbum ex Hebræo, quod Hieronymus clarè vertit: *Eadem litterâ spicam exprimere non valens*.

Nota tamen tertio non unam esse Septuaginta codicum lectionem; nam pro eo, quod Romanus codex habet, *σπίζα*, Basileensis codex habet *tesseram*, quasi aliud nihil dixerint Galaaditæ, dic tesseram, hoc est, vocem constitutam, quâ unialiiis internoscendi sunt: est enim militaris tessera, quâ socii, quibus ea communicatur, ab hostibus internoscuntur. Et hæc lectio manifestè est Theodoret. Regius verò codex utramque vocem habet: *Dicite jam spica tesseram*. Etrèro utrumque legit Scholæstas, sed meliore quàm Regius codex ordine, *Dicite nunc tesseram, et dixerunt, spica*.

Nota quartò plerisque novatores cum Rabinis nolle Schibboleth significare spicam, sed fluxum et aquarum fluxum et impetum, quod nos dicemus, *le fl de l'eau*: Etrèro etiã eam significationem habet ea vox, quandoquàm et altera spicæ significatio negari non possit; longè enim pluribus locis ea significatio ei competit, in quibus aliter quàm pro spicâ sumi non potest, ut Gen. 41, v. 5, 6, 7, 21, 22, 23, 24, 26, 27; Ruth. 2, v. 2; Job. 24, v. 24;

Isaie 47, v. 6. Cur autem ipsi alteram significationem præferant, ea ratio est, quia ea significatio ipsi loco congruebat, cum Ephrathæi aquis fluentibus se committere vellent, ut proinde verisimile sit ex re ipsâ, quæ ante oculos erat, oblatam esse occasionem Galaaditis, ut jubèrent Ephrathæos eam vocem pronuntiare. Hæc tamen conjectura satis levis est; poterunt enim etiã ante oculos segetum spicæ fuisse: potuit ex utroque occasio nata esse, et ad eam rem ambigua significationis vox usurpata esse, etsi unica illa spicæ significatio Hieronymo et Septuaginta interpretibus placuerit. Denique potuit libera esse vocis alicujus ad eum finem electio nullâ ex rebus obiectis datâ occasione, vel à Galaaditis consideratâ: siquidem et vox, quæ nihil omninò significaret, poterat ad hunc ipsam finem assumi, quandoquàm vocibus significativis ferè ubique Judæi delectentur.

VERS. 7. — AC SEPULTUS IN CIVITATE SUA GALAAD. Hoc est, in Maspha civitate suâ, quæ erat in regione Galaad. Itaque Galaad hic non urbis nomen est, neque per appositionem dicitur: *In civitate Galaad*, siquidem Galaad hic gentilitivi casus est, et regitur à priorè voce, ut liquet ex Hebræo. Verùm in Hebræo habetur: *In civitatibus Galaaditis*, quod explicat per disjunctionem, hoc est, in aliquâ civitatum Galaaditicæ regionis juxta Scripturæ canonem 40 à nobis traditum.

VERS. 8. — ABESAN DE BETHLEEM. Zabulonitam hunc fuisse censet Maldonatus Matth. 2, v. 4, siquidem et in tribu Zabulonâ Bethleem urbs fuit: verùm Josephus, et alii passim hic Bethleem Judæa intelligunt Christi nativitate nobilem. Rabbini hunc Abesan illum esse censent, qui in libro Ruth Booz appellatur: verùm ad hanc rem nihil afferunt, nisi nudam conjecturam, cui adest ratio temporis, ut nonnulli rectè demonstrant, et ex historâ Ruth constabit. Hinc Hesehon vocat Eusebium, Septuaginta vel *Abon*, vel *Ebesan*, vel *Abessam*, juxta varios indices.

VERS. 9. — QUI HABUIT TRIGINTA FILIOS ET TOTIDEM FILIAS, QUAS EMITTENS FORAS MARIIS DEBIT ET EUSDEM NUMERI ELLIS SUI ACCEPTIT UXORES. INTRODUCENS IN DOMUM SUAM. Uxor enim in mariti domum et familiam commigrabat paternâ domo relicta; hinc est quòd filie in conjugium datæ foras emittantur, uxores filiis acceptæ in domum introducantur. Hinc passim in uxoribus hæc vox introducendi usurpatur, Gen. 24, v. 67, Gen. 31, v. 50; Deuter. 21,

v. 12, et 2 Reg. 11, v. 27. Idem apud Romanos et alias gentes mos receptus, ut apud probatos auctores observare est. Hinc et Latini passim uxorem *ducere* dicunt, quòd ab hæc deductione in domum mariti sumptum est: nempe ipsâ parentis relicta familiâ in mariti familiam commigrabat, ut scribit Gellius l. 18 Noct. Attic. c. 6, eaque deducto ita apud Romanos necessaria erat, ut passim quæpiam alterius uxor haberetur, ut ea per se sufficeret, sine eâ nihil caetera ducerentur, neque satis esset si contra maritus in uxoris domum deduceretur. Hinc facit illud Pomponii ff. de Ritu nuptiarum l. 5: ϵ Mulierem absenti per litteras ejus vel nuntium posse nubere placet, si in domum ejus deduceretur: eam verò quæ absenet, ex litteris vel nuntio suo duci à marito non posse: ϵ deductione enim opus esse in mariti, non ϵ in uxoris domum, quasi in domicilium matrimonii. Multò verò magis etiã apud Judæos ea deductio vel commigratio uxoris in domum mariti erat necessaria, cum filii ex eo matrimonio nati ad mariti tribum pertinerent et in eâ hæreditatem adirent. Quæ item ex re factum est, ut sacerdotes Levit. 21, jugere veterantur in funere sororis nuptæ, quòd ea jam ad parentis familiam non pertineret; eademque jam nupta ob eandem causam veteretur sanctificatis vesci, Levit. 22, si tamen eadem, mortuo marito, nullisque ex eo susceptis liberis ad domum patris vidua renigraret, iisdem vesci poterat, quòd eo casu ipsa rursùm ad parentis familiam postliminio rediret.

VERS. 11. — ABIALON ZARLONITES. Omittit hunc Eusebius, atque hunc in versione Septuaginta non haberi, sed falsò, eùm cum omnes codices habeant: ex quo necesse est ejus chronologiam vitari. Apud Septuaginta Elom vel Elon dicitur apud Josephum Elon.

VERS. 12. — MORTUUSQUE EST AC SEPULTUS IN ZARLON. Loci nomen, ubi mortuus et sepultus, exprimitur in Hebræo *Aidon*: habetur et apud Interpretes septuaginta, licet ferè corruptè, *Elim, Alim, Elom*; sed et corruptus effertur in libro de Locis Heb. *Athaim*. Apud Chaldaeum paraphrastam idem nomen proditur, sed aliis punctis ܐܝܠܘܢ *Elon*.

ABSON FILIUS ILIEL PHARANTONITES. Apud Eusebium Labdon dicitur. Ex hujus natali loco satis intelligimus hunc judicem fuisse Ephraimitam, siquidem v. ult. dicitur Pharaon esse terræ Ephraim; et Josephus lib. 15 Antiq. inter varias civitates passim tribus Benjamin.

partim tribus Ephraim Pharathonem nominat.

Nota verò apud Josephum hunc Abdonem dici *ἄβδωνος παῖδα*, hoc est, Elonis filium vel servum : ex quo Abulensis colligit Abialonis precedentis, qui à Josepho *ἄβδων* dicitur, filium fuisse, Serarius servum, levi uterque argumento : siquidem potuit apud Josephum nomen hoc proprium corruptum esse ; potuerunt Elones esse plures : et si prior ille Zabulonita, quomodo, si ejus filius Abdon ex Abulensis sententiâ, Ephraimita is esse potuit ? Serarius ex nomine Abdon conjecturam aliquam sumit, quod servum vel servitutum sonat : at quam hujusmodi argumenta fallant nemo non videt ; quid enim ? an quia Achimelech fratrem regis sonat, idcirco Achimelech pontifex frater regis fuit ? An quia Absalon patrem pacis significat idcirco negandum erit omnia turbasse, et perfidie in patrem rebellasse ? At *ἄβδωνος παῖς* dicitur : ita est, sed dubium non est *παῖδος* nomine filium Josephum intelligere, neque aliud proferre voluisse, quam quod Scripturæ textus indicat ; Abdonis autem pater diversus ab Abialone præcedente hic in Scripturâ proditur, neque, ut dixi, idem esse potest.

VERS. 14. — SEPTUAGINTA PULLOS ASINARUM. Et hic in Hebræo eadem vox habetur quæ supra cap. 10, v. 4, ob id aliud etiam hic intelligi non debet, nec potest, nisi quod Hieronymus vertit, *pullos asinarum*, non mulos vel equorum pullos, ut voluit Lyranus et Cajetanus. Vide dicta cap. 10.

VERS. 15. — IN MONTE AMALEC. Accipit hoc quidam nostri seculi vir eruditus dictum per modum regiminis, ut idem sit quòd, in monte Amalecitarum : vultque per id tempus adhuc montis illius partem orientalem incoluisse Amalecitas, et inde postea ejectos fuisse ac deletos à Saule 1 Reg. 15. At probari hæc mihi nullo modo possunt ; id enim hæc tenent inaudium, ut in Israelitarum medio, vel inter Ephraimitas dicantur habitare Amalecitas, qui ex Esau erant oriundi, et in montibus, qui extremos Chananææ terræ fines claudabant ad

CAPUT XIII.

1. Rursusque filii Israel fecerunt malum in conspectu Domini ; qui tradidit eos in manu Philistinorum quadraginta annis.

2. Erat autem quidam vir de Saraa et de stirpe Dan nomine Manue, habens uxorem sterilem,

austrum Idumæis contermini passim in Scripturâ habitasse referuntur. Quocirca quod ibi asserit ille Amalecitas ad illius montis partem orientalem habitasse nullo idoneo vel testimonio vel ratione firmari potest. Multò minus alterum placet ex eo loco à Saule ejectos fuisse ; id enim totus sacer contextus 1 Reg. 15 refutat : quid enim ? an fortè Cineus etiam in isto monte Amalec inter Ephraimitas habitabat, cum dicitur ibi Cineus à Saule monitus de medio Amalec recessisse ? an fortè Hevila et Sur, cum dicitur : *Saul percussit Amalec ab Hevila, donec venias ad Sur*, fuerunt in tribu Ephraim vel in ejus vicinâ, et non potius in solitudine trans montes illos ad austrum extremos ? an ut à delecto Amalec Saul veniret in Carmelum (quærat in tribu Juda), et inde in Galgalam, debuit ex Ephraimiticâ tribu venire, et non potius ab illis extremis Amalecitarum montibus rectâ per Carmelum in Galgalam juxta Jerichunta ? an si Amalecitas inter Ephraimicos habitabant ad partem montis istius orientalem, idcirco in tantillo tractu credibile est eos habuisse regem, et non potius Agag regem illum Amalecitarum ex Amalecitarum propriè dictis finibus, captivum adductum credemus ? denique an Amalec qui inter Ephraimicos habitabat, est ille, qui restitit Israeli, et eum in deserto aggressus est, cum ascenderet de Ægypto, et non potius Amalecitarum populus in montibus deserto conterminis habitans ? Quis igitur tandem mons ille Amalec ? Abulensis vult citra regimen per appositionem dictum, *in monte Amalec*, ita ut nomen montis fuerit Amalec. Et verò necesse est aliquid horum dici, vel nomen montis fuisse, ut Abulensis vult, vel per regimen genitivi velimus dictum montem Amalec, istud *Amalec* esse hominis proprium nomen, ut vult Dion. Carthusianus ; vel certè si ab Amalecitis dicitur mons Amalec, ita appellatus sit, non ab Amalecitis tunc in eo loco versantibus, sed quòd eum olim forte Chananæorum tempore aliquando occupassent Amalecitas.

CHAPITRE XIII.

1. Les enfans d'Israël comirent le mal aux yeux du Seigneur, qui les livra entre les mains des Philistins pendant quarante ans, depuis la mort de Jair jusqu'à leur entière délivrance procurée par Samuël.

2. Or, il y avait un homme de Saraa, de la race de Dan, nommé Manué, dont la femme était stérile.

3. Cui apparuit angelus Domini, et dixit ad eam : Sterilis es et absque liberis, sed concipies et paries filium.

4. Cave ergo ne bibas vinum ac siceram, nec immundum quidquam comedas,

5. Quia concipies et paries filium cuius non tanget caput novacula ; erit enim Nazaræus Dei ab infantia suâ et ex matris utero, et ipse incipiet liberare Israel de manu Philistinorum.

6. Quæ cum venisset ad maritum suum dixit ei : Vir Dei venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis. Quem cum interrogassem quis esset et unde venisset, et quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere ;

7. Sed hoc respondit : Ecce concipies et paries filium : cave ne vinum bibas nec siceram, et ne aliquo vescaris immundo ; erit enim puer Nazaræus Dei ab infantia suâ, ex utero matris suæ usque ad diem mortis suæ.

8. Oravit itaque Manue Dominum, et ait : Obsecro, Domine, ut vir Dei quem misisti veniat iterum, et doceat nos quid debeamus facere de puero qui nasciturus est.

9. Exaudivitque Dominus deprecationem Manue, et apparuit rursus angelus Dei uxori ejus sedenti in agro ; Manue autem maritus ejus non erat cum eâ. Quæ, cum vidisset angelum,

10. Festinavit et cucurrit ad virum suum, nuntiavitque ei dicens : Ecce apparuit mihi vir quem ante videram.

11. Qui surrexit, et secutus est uxorem suam ; veniensque ad virum dixit ei : Tu es qui locutus es mulieri ? Et ille respondit : Ego sum.

12. Cui Manue : Quando, inquit, sermo tuus fuerit expletus, quid vis ut faciat puer ? aut à quo se observare debet ?

13. Dixitque angelus Domini ad Ma-

5. Et l'ange du Seigneur apparut à sa femme, et lui dit : Vous êtes stérile et sans enfans ; mais vous concevrez, par un effet de la puissance de Dieu, et vous enfanterez un fils qui lui sera consacré d'une manière toute particulière.

4. Prenez donc bien garde à ne point boire de vin ni rien de ce qui peut enivrer, et à ne manger rien d'impur et qui soit défendu par la loi.

5. Parce que vous concevrez et vous enfanterez un fils sur la tête duquel le rasoir ne passera point ; car il sera Nazaréen, consacré à Dieu dès son enfance et dès le ventre de sa mère, et c'est lui qui commencera de délivrer Israël de la main des Philistins.

6. Etant donc venue trouver son mari, elle lui dit : Il est venu à moi un homme de Dieu, qui avait un visage d'ange et qui était terrible à voir. Je lui ai demandé qui il était, d'où il venait et comment il s'appelait, et il n'a pas voulu me le dire ;

7. Mais voici ce qu'il m'a dit : Vous concevrez et vous enfanterez un fils : prenez bien garde à ne point boire de vin ni rien de ce qui peut enivrer, et à ne manger rien d'impur ; car l'enfant sera Nazaréen, consacré à Dieu dès son enfance et depuis le ventre de sa mère jusqu'au jour de sa mort.

8. Manué pria donc le Seigneur, et lui dit : Seigneur, je vous prie que l'homme de Dieu que vous avez envoyé à ma femme vienne encore, afin qu'il nous apprenne ce que nous devons faire de cet enfant qui doit naître de nous.

9. Le Seigneur exauça la prière de Manué, et l'ange du Seigneur apparut encore à sa femme lorsqu'elle était assise dans les champs. Manué son mari n'était pas alors avec elle.

10. Ayant donc vu l'ange, elle courut vite à son mari, et lui dit : Voilà ce même homme que j'avais vu auparavant, qui m'est encore apparu.

11. Manué se leva aussitôt, et suivit sa femme ; et étant venu vers cet homme, il lui dit : Est-ce vous qui avez parlé à cette femme ? Il lui répondit : C'est moi.

12. Manué lui dit : Quand ce que vous avez prédit sera accompli, que voulez-vous que fasse l'enfant, et de quoi devra-t-il s'abstenir ?

13. L'ange du Seigneur répondit à Manué : Qu'il s'abstienne de tout ce que j'ai marqué à votre femme ;

nue : Ab omnibus que locutus sum uxori tue absteineat se ;

14. Et quidquid ex vineâ nascitur non comedat, vinum et siceram non bibat, nullo vescatur immundo, et quod ei precepi impleat atque custodiat.

15. Dixitque Manue ad angelum Domini : Obsecro te ut acquiescas precibus meis, et faciamus tibi hædum de capris.

16. Cui respondit angelus : Si me cogis, non comedam panes tuos ; si autem vis holocaustum facere, offer illud Domino. Et nesciebat Manue quod angelus Domini esset.

17. Dixitque ad eum : Quod est tibi nomen, ut si sermo tuus fuerit expletus, honoremus te ?

18. Cui ille respondit : Car quæris nomen meum, quod est mirabile ?

19. Tulit itaque Manue hædum de capris et libamenta, et posuit super petram offerens Domino, qui facit mirabilia ; ipse autem et uxor ejus intuebantur.

20. Cùmque ascenderet flamma altaris in colum, angelus Domini pariter in flammâ ascendit. Quod cùm vidissent Manue et uxor ejus proni ceciderunt in terram ;

21. Et ultra eis non apparuit angelus Domini. Statimque intellexit Manue angelum Domini esse ;

22. Et dixit ad uxorem suam : Morie moriemur, quia vidimus Deum.

23. Cui respondit mulier : Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum et libamenta non suscepisset, nec ostendisset nobis hæc omnia, neque ea que sunt ventura dixisset.

24. Peperit itaque filium, et vocavit nomen ejus Samson. Crevitque puer, et benedixit ei Dominus.

25. Cœpitque Spiritus Domini esse cum eo in castris Dan inter Saraa et Esthaol.

14. Qu'il ne mange rien de ce qui nait de la vigne, qu'il ne boive ni vin ni rien de ce qui peut enivrer, qu'il ne mange rien d'impur, et qu'il accomplisse et garde avec soin ce que j'ai ordonné à son sujet.

15. Manue dit à l'ange du Seigneur : Je vous prie de m'accorder ce que je vous demande, et de permettre que nous vous préparions un chevreau.

16. L'ange lui répondit : Quelque instance que vous me fassiez, je ne mangerai point de votre pain, mais si vous voulez faire un holocauste, offrez-le au Seigneur. Or, Manue ne savait pas que ce fût l'ange du Seigneur.

17. Et il lui dit : Comment vous appelez-vous, afin que nous puissions vous honorer et vous marquer notre reconnaissance, si vos paroles s'accomplissent ?

18. L'ange lui répondit : Pourquoi demandez-vous à savoir mon nom, qui est admirable ?

19. Manue, ayant entendu cette parole, ne pensa plus qu'à faire ce que l'ange lui avait dit. Il prit donc le chevreau avec les libations, les mit sur une pierre, et les offrit au Seigneur, qui est l'auteur des œuvres miraculeuses ; et il considérait, lui et sa femme, ce qui en arrivait.

20. Alors la flamme sortant tout d'un coup de la pierre, qui était comme l'autel du sacrifice, et montant vers le ciel, l'ange du Seigneur y monta aussi au milieu des flammes ; ce que Manue et sa femme ayant vu, ils tombèrent le visage contre terre ;

21. Et l'ange du Seigneur disparut de devant leurs yeux. Manue reconnut aussitôt que c'était l'ange du Seigneur,

22. Et il dit à sa femme : Nous mourrions certainement, car nous avons vu Dieu.

23. Sa femme lui répondit : Si le Seigneur voulait nous faire mourir, il n'aurait pas reçu de nos mains l'holocauste et les libations que nous lui avons offertes ; il ne nous aurait point fait voir toutes ces choses, et il ne nous aurait point prêté ce qui doit nous arriver.

24. La femme de Manue mit donc au monde un fils qu'elle appela Samson, c'est-à-dire, Soit-il, marquant par là l'éclat qu'il devait avoir dans Israël et le bien qu'il devait lui procurer. L'enfant crût, et le Seigneur le bénit ;

25. Et l'Esprit du Seigneur commença d'être avec Samson et de faire paraître sa force, lorsqu'il était dans le lieu appelé le camp de Dan, entre Saraa et Esthaol.

COMMENTARIUM.

VERS. 1. — QUI TRADIDIT EOS IN MANUS PHILISTINORUM QUADRAGINTA ANNIS, Rursùm de his quadraginta annis non levis inter scriptores quæstio. Qui Scripturæ auctoritatem de annis ab egressu ex Ægypto usque ad coeptam templi adificationem 5 Reg. 6, v. 1, tantùm non negant, hosce quadraginta annos ante principatum Samsonis post Abdonis mortem interregnum tempore interserunt. Verùm hi quamdùm non ostendent se à manifestâ Scripturæ assertionem non recedere, illumque 5 Reg. 6 locum nihil hisce interregnis obesse demonstraverint, nunquàm in suas me trahent partes. Accedit quòd Samson dicitur infra, cap. 15, v. ult., judicasse Israelem viginti annis in diebus Philisthiim, hoc est, durante illâ Philistinorum servitute : ergo non sunt hi anni servitutis separandi à diebus judicium. Ex iis, qui hæc interregnum tempora à judicium temporibus juncta rejiciunt, nonnulli hos quadraginta annos ita distribuunt, ut viginti annos principatus Samsonis temporis tribuant, viginti alios Heli principati. Ita Eusebius in Chronico, Genebrardus, Lyranus, Abulensis et alii. At Torniiellus et Sallianus, quibus ego subscribo, viginti annos hujus servitutis ad antecedentes judicium annos rejiciunt, viginti posteriores ad Samuelis annos, qui annis viginti dicitur judicasse Israelem, ita ut in Samsonis morte ea servitus desierit. Eterò id ipsi probant, quòd planè verisimile sit omninò debilitas et accisas Philistinorum vires occisis à Samsonem in morte omnibus Philistinorum principibus, ob idque à Philistæorum dominatu Heli tempore Israelitas liberos multis annis fuisse, usque ad ipsius videlicet extrema tempora, quo rursùm coeperunt Philisthæi Israelitas bellis affligere. Quo constituto, necesse est viginti annos ante Samsonis principatum sumere, ut hi anni quadraginta compleantur, videlicet ut anno sexto Abesan copta sit hæc servitus, idololatria autem Israelitarum uno altero anno servitutum antecesserit, ita ut non diù post mortem Jephthe reditum sit rursùm ab Israelitis ad idololatriam. Porrò sub idem tempus, quo coepta hæc servitus, vel potiùs paulò post, contigit ea que sequitur angeli apparitio, et de ortu Samsonis prænuntiatio, siquidem jam ante coeptam fuisse Philistæorum servitutum manifestè indicant ista verba v. 5 : Ipse incipiet liberare Israel de manu Philistinorum. Ex quo manifestè refellitur Eusebius et ceteri qui ad Heli tempora posteriores hujus servitutis annos rei-

ciunt. Porrò Samsonis nativitas in annum sequentem, hoc est, septimum et ultimum Abesan rejicitur. Ex quo rursùm colligi potest Samsonem in morte annorum 59 fuisse.

VERS. 2. — ERAT AUTEM QUIDAM VIR DE SARAA, ET DE STRIPE DAN, NOMINE MANUE. Ille patris, atque adeò et Samsonis tribus et patria indicatur : fuit autem Danita de urbe Saraa, que prima inter Danitarum urbes censetur, Josue 19, v. 41. Sunt autem, qui per Saraa hic vicinum et suburbanum hujus urbis agrum velint, qui locus habitacionis viri et Samsonis videtur proprio nomine appellatus Castra Dan, infra hujus cap. v. ultimo et cap. 18, v. 12. Unde et v. ult., hujus capitis Samsonis habitatio inter Saraa et Esthaol, et ejus sepulchrum cap. 16, v. ult., similiter inter Saraa et Esthaol collocatur. Sed nihil vetat Saraa pro oppido accipere, et in Saraa natum Manue, extra Saraa vero deinde ruri mansisse. Porrò rectè et optimo Dei consilio è Danitica tribu salvator populi futurus Samson preparatur, siquidem contermini erant Danitæ Philisthæis. Manue autem virum fuisse pium et religiosum tota hæc historia declarat ; et Josephus virum fuisse inter suos optimum et primum ait, sed quòd addit de vehementi illius erga uxorem zelotypiâ, ipsius commentum est.

VERS. 3. — CUI APPARUIT ANGELUS DOMINI. Haud dubiè humanâ specie, ut tota hæc indicat historia, præsertim v. 6, 10, 11, 16, 17, 21.

VERS. 4. — CAVE ERGO NE BIRAS VINUM AC SICERAM. Hæc omnia ad Samsonis Nazaræatum perpetuum pertinent ; cùm enim Nazaræorum ritus et religio, quamdùm Nazaræatus tempus durabat, maximam partem consisteret in rerum quarundam abstinentiâ, cujusmodi imprimis erat vinum et sicerâ, seu quidquid inebriare potest, ut ex Num. 9 liquet, consequenter etiam siebat ut, si quis Nazaræatu perpetuo Deo consecraretur, necesse esset eandem abstinentiam indicis matri, et ab eâ observari, cum isdem cibis quibus mater infans in utero alatur. Ex quo etiam illud videtur sequi, non tantùm, quo tempore prægnans fuit, sed etiam toto tempore quo puerum lactavit, ab isdem rebus abstinnisse, cùm par sit ratio. Quod hic querunt aliqui, debeatne mater Samsonis Nazaræa dici, cùm eadem illi cum ceteris Nazaræis indicta sit abstinentia, exigui momenti quæstionem esse censeo, veriusque responderi, neque fuisse, neque dici debere : Nazaræam, cùm non ratione ipsius, sed

ratione filii tota illa indicta ei esset abstinentia. Deinde non sola hæc abstinentia Nazareum vel Nazaream faciebat; atque inprimis ad Nazareatum temporalem (cujusmodi Nazareatus iste matris fuisse asseri debet) præmitti solebat totius capillitii rasio, ut quæ deinde succresceret cæsaries Deo tota consecrata esset, et in fine Nazareatus deraderetur, Deo consecraretur, et igne cremaretur, quod in hæc Samsonis matre nec servandum legimus, nec nisi gratis fingi potest servatum fuisse. Porrò verisimile est eandem abstinentiam, quæ hic Samsonis matri indicta est, Annam matrem Samuelis servasse, cum eum voto ad Nazareatum perpetuum Deo dedicasset, priusquam eum peperisset, ut 1 Reg. 1, declarabimus. Quid scierat si fasè diximus Levit. 10, v. 9.

Nec IMMUNDUM QUIBICUM COMEDAS. Nimirum quia qui matrem cibum pollueret, idem et filium contaminaret, cum eodem alimento vivant mater et filius in utero. Porrò Nazareo summo perè curandum erat ne pollueretur, vel ejus cæsaries contaminaretur; alioqui totus Nazareatus interrumpetur, Num. 6. Verùm obijcias ibi Numer. 6, tantummodò præcipi Nazareo ut vitet pollutionem super mortuo, non autem pollutiones cæteras, ut ibi explicuimus, propterea quòd hæc sola Nazareæ capillum pollueret, Nazareatumque interrumpere, ita ut de novo is inchoandus esset: quocirca meritò queri potest quid sibi velit hæc immundorum ciborum prohibitio; et an Samsonis vel alicujus similis Nazareæ cæsaries quavis immundità pollueretur. Respondeo non videri prohibitum omninò ne Samson ullo modo pollueretur, et si pollui contingeret Nazareatus ejus, aliàs perpetuus, interrumpetur: neque enim fieri poterat moraliter ut quis totà vità in tantà multitudine legalium immunditiarum nunquam pollueretur legaliter. Mulier enim in mensuris vel in partu erat, graviore laborabat immundità; itaque quidquid contingebat, immundum fiebat Levit. 12 et 15; an igitur si tunc vel Samsonem utero gestabat, vel manu contingebat, non Samson polluebatur? Contactus alicujus cadaveris animalis immundi hominem polluebat; an igitur Samson non pollutus cum è leonino cadavere mellis favos sustulit? Coitus seu fornicarius, seu conjugalis polluebat Levit. 15, v. 16; an igitur Samson vel cum uxore Philisthæa, vel cum meretrice Dalila coire potuit citra immunditiam? Pollutio super mortuo videtur inprimis Nazareis interdicta, Num. 6; at hæc Samsoni

vel Nazareis perpetuis non videtur fuisse interdicta, siquidem ea etiam incurrebat per eandem quamlibet, non injustam tantum, sed etiam in bello justo, ut liquet ex Num. 31: an igitur Samson cum triginta viros occidit cap. seq. v. 19, vel iis vestes detraxit, vel mille viros asini mandibulâ interfecit cap. 15, v. 15, non contraxit legalem immunditiam? et tamen his dici non potest ejus Nazareatus fuisse interruptus, vel cæsaries polluta, cum solâ ratione legamus fuisse pollutam, et ad hoc ei fortitudo illa data esset, ut similes de Philisthæis strages ederet, deque iis ultionem expecteret. Sed et Samuel Nazareus erat, et tamen Agag regem Amalec ad se adductum occidit, et in frusta concidit. Restat igitur ut quoad hanc pollutionem super mortuo, dicatur alia fuisse ratio Nazareæ temporalis et perpetui: cum enim Nazareæ temporalis cæsaries Deo consecranda post peractum Nazareatum, igneque cremanda esset, constitutum fuit ut maxime hæc super mortuo pollutione pollueretur, ita ut de novo post expiationem Nazareatis dies inchoari juberentur, quod non erat usque adeò grave incommodum, cum tantum radendum esset caput, cæsaries illa abijcienda, et ut dixi, de novo inchoandum: at in perpetuo Nazareatu ita alebatur cæsaries, ut nunquam Deo consecranda esset, sed omnis rasio illis esset totà vità vetita.

Quæres an saltem immundità ciborum Nazareæ cæsaries pollueretur, quandoquidem hic matri istiusmodi cibi prohibeantur? Respondeo satis obscurum esse quid hic ciborum immundorum nomine intelligatur: nam certum est quendam ciborum immunditiam vitari non potuisse; siquidem mater Samsonis partus tempore si lac, si cibum filio obtulisset, pollutum necessario cibum offerebat, cum ipsa quidquid tangeret pollueret. Samson cum post cædes admissas cibum sumeret, cibum polluebat, cum quidquid tangeret pollutus super mortuo illud pollueret, Num. 19, et tamen dici non potest ejus cæsariem hujusmodi cibi sumptione fuisse pollutam. Addo verò nec reliquis cibis immundis seu à matre, seu ab ipso Samsonem sumptis videri fuisse cæsariem Samsonis pollendam: neque enim eò spectare credo hanc prohibitionem, sed tantummodò, ut cum deceret à Samsonem Deo jam ex utero per Nazareatum consecrato, et quadamtenus sanctificato omnem pollutionem arceri, idque ad majorem hujus sanctificationis decentiam et venerationem ex saltem pollutiones omni studio et curâ vitari

reant, quæ voluntarie erant et vitari poterant, ejusmodi erat ut tam mater quam ipse ab usu ciborum immundorum, qui Levit. 11 prohibentur, abstinere. Neque obstat quòd hæc prohibitio ad omnes Israelitas spectaret, ut proinde supervacanea videri possit hæc prohibitio, cum nihil singulare hic prohibeatur: siquidem esto ad omnes ea prohibitio spectaret, tamen sive quia ab aliis hic ciborum delectus sæpè malè observabatur ex commercio cum Philistis vel aliis gentilibus, sive quia idololatria sæpè horum quoque neglectum afferebat, sive quia ob peculiarem hanc factis sanctificationem majus studium et curam, quam à cæteris adhiberi in hæc re Deus volebat, ob id non debet censi inutilis et supervacanea hæc prohibitio.

VERS. 5. — *QUIA CONCIPIES ET PARIES FILIUM, CELES NON TANGET CAPIT NOVACULA.* Hoc est, ejus cæsaries tonderi, vel radi non debeat. Sic Num. 6, v. 5, de Nazareo temporali: *Omni tempore separationis suæ novacula non transibit per caput ejus.* Et 1 Reg. 1, v. 11, in illâ oratione et voto Annæ matris Samuelis: *Dabo eum Domino omnibus diebus vitæ ejus, et novacula non ascendet super caput ejus.* Porrò etsi in eo tam perpetuus quam temporalis Nazareus conveniret, quòd durante nazareatu neuter radi vel tonderi posset, inde tamen nonnulla nascebat differentia, hæc scilicet, quòd Nazareus perpetuus nunquam totà vità radi deberet, at lege præceptum erat ut Nazareæ temporalis cæsaries in fine nazareatus raderetur, Deoque consecraretur. Septuaginta pro *novacula* habent *ferum*. Neque verò restringi debet res hæc ad novaculam et rasionem, sed ad ferrum quodlibet, quo vel radi vel detonderi posset capillitium: imò non ad ferrum modò, sed ad aliud quodlibet, quo detonsio hæc vel rasio fieri posset; quandoquidem hæc rasio vel detonsio esset, quæ ante omnia in nazareatu caveatur.

ERIT ENIM NAZAREUS DEI AB INFANTIA SUA, ET EX MATRIS UTERO. Hoc est, perpetuus; quantum id paulò post, v. 7, clariùs exprimat, cum dicitur: *Erit enim puer Nazareus Dei ab infantia suâ, ex utero matris suæ usque ad diem mortis suæ;* ibi enim non tantum exprimitur terminus à quo, sed etiam terminus ad quem. Porrò quid sit Nazareus, et quid ea vox proprie significet, vide Num. 6, v. 2, ubi dicitur significari separatam, consecratam, sanctificatam. Ne tamen intelligas Samsonem in utero à peccato sanctificatum, hanc enim sanctificationem nazareatus non importat.

s. s. VIII.

Sed quomodò prædictio hæc vera fuit, cum non manserit Nazareus Samson usque ad diem mortis, utpote ejus nazareatus violatus et interruptus fuit raso capite? Respondeo illud, *erit*, hic idem valere ac *sit*, ob idque verba hæc non prædictionem, sed præceptum sonare, atque adeò totà vità ad nazareatum obligatum fuisse Samsonem.

ET IPSE INCIPIET LIBERARE ISRAEL DE MANU PHILISTINORUM. Ex his verbis supra monui clarè indicari jam tum coeptam Philistinorum oppressionem et servitutem. Porrò dicitur, *incipiet liberare*, tum quia non uno aliquo prælio, sicuti præcedentes iudices eorum vires atteret, sed paulatim eas labefactabit et debilitabit ipse solus, non populo excutiente jugum et rebellante, sed susceptis à Samsonem privatis inimicitias, ita ut dum privatas inimicitias videtur persequi, ipse interea hostes populi atterat, tum quia non ita Philistinorum jugum ipse excutit, ut perfecta sit pax et securitas, sed ita ut postea adhuc redintegratis viribus de novo sint Israelitis aggressuri.

VERS. 6. — *VIR DEI VENIT AD ME.* Nimirum ex habitu ipso et totâ corporis conformatione suspicata est ipsa eum à Deo missum, et prophetam esse, ut disertè habet Chaldæus paraphrastes.

TERIBILIS NIMIS. Hoc est, cujus aspectus majestatem præ se ferebat admirabilem, et sacrum quemdam horrorem creabat.

QUEM CUM INTERROGASSEM QVIS ESSET, ET ENDE VENISSET, ET QUO NOMINE VOCARETUR, NOLUIT MIHI DICERE. In Hebræo habetur contrarium adhibita negatione: *Et non interrogavi eum ubi, unde esset, et nomen suum non indicavit mihi.* Cui Chaldæus paraphrastes consentit, et Septuaginta in Romano codice: *et non interrogavi eum ubi, unde esset, et nomen suum non indicavit mihi.* Verùm mihi omninò persuadeo hanc negationem superflue, siquidem et in Romani illius codicis scholiis annotatur libros alios Septuaginta habere sine negatione: *Et interrogabam, et ita offerunt Basiliensis codex et Regius, perspicue quo ita legit Augustinus q. 51, ex quo liquet quam parum subinde fidendum sit hebræis codicibus.*

VERS. 10. — *ECCE APPARUIT MIHI VIR, QUEM ANTE VIDERAM.* Ne intelligas mulierem intellexisse fuisse angelum, cum dicitur: *Ecce apparuit*, nihil enim aliud indicare vult quam sibi de novo visum et conspectum esse eundem illum à quo ista audierat, neque vox hebræa plus aliquid sonat quam, *videri, conspici.*

VERS. 12. — *QUID VIS, UT FACIAT PUER? AUT A*

QUO SE OBSERVARE DEREDIT? Perspicuè ab Hieronymo versum, quod in Hebræo et Septuaginta obscurè habebatur, nimirum: *Quod erit iudicium pueri et opus eius?* eivèro hebræa vox, *mischpat*, quod iudicium significat, significare potest *normam, regulam, rationem vivendi*.

VERS. 15. — AD OMNIBUS, QUE LOCUTUS SUM UXORI TULE ABSTINEAT SE. Scilicet uxor; satis enim liquet ex Hebræo hæc, et quæ sequuntur ad uxorem referenda esse: est enim hoc verbum, *abstineat*, uti et quæ sequuntur omnia, *comedat, bibat, vescatur, custodiat*, in Hebræo feminini generis. At, inquit, de puero interrogaverat Manue, non de uxore. Respondeo satis verisimile esse etiam de utroque angelum respondisse, licet de uxore tantummodò Scriptura expresserit, vel certè ex iis quæ uxori imperabantur, satis intelligi, quæ erga puerum servanda, cum istâ ratione pueri matri indicerentur. Adde cum angelus sese referat ad ea quæ jam antea præcepta mulieri dederat, generatim indicare velle simul omnia servari debere, quæ de puero et matre jam antea mulieri imperata erant.

VERS. 14. — OBSECO TE UT ACQUIESCAS PRECIBUS MEIS. In Hebræo est: *Retineamus, quæro te*; hoc est, patere te tantisper retineri.

ET FACIAMUS TIBI HEDUM DE CAPRIS. Hoc est, et patere tibi epulum ex hœdinâ carne apparari.

VERS. 16. — SI COGIS ME. Hoc est, licet urseris, et importunis precibus vim quodammodò intuleris.

NON COMEDAM PANES TUOS. Hoc est, cibos tuos; Hebræis enim omnis cibus *lecham*, hoc est, panis dicitur.

SI AUTEM VIS HOLOCAUSTUM FACERE, OFFER ILLED DOMINO. Fecit infra Manue quod suavit angelus; et quanquam angelum esse nesciret, quia tamen prophetam esse sibi persuadebat, qui Dei nomine banc ipsi potestatem faceret extra tabernaculum holocaustum offerendi, potuit id extra peccatum homo etiam laicus facere, si tamen ipse per se hoc sacrificium obtulit, quanquam verisimilissimè sit per angelum, de quo paulò post v. 19.

VERS. 17. — QUOD EST TIBI NOMEN, ET SI SERMO TUUS FUERIT EXPLETES, HONOREMUS TE? Hoc est, grati animi signum aliquod ostendere possumus, et donum aliquod antidorale rependere. Porrò pro particula illâ, *si*, in Hebræo est *chi*, hoc est, quando: ex quo satis colligi potest Manue non dubitasse; neque verò, si semper dubitationem indicat.

VERS. 19. — CUR QUÆRIS NOMEN MEUM, QUOD EST MIRABILE? Habent angeli sua etiam nomina, sed intellectualia, non vocalia, non sonora: siquidem cum inter se loqui possint, et conceptus suos alteri explicare, debent habere signa aliqua, per quæ quemque angelorum in particulari, si de eo loqui velint, indicare possint: dicere enim id angelos non posse, quod homines possunt, cum unus de altero homine loquitur, nullam verisimilitudinem habet, et esset confusionem et perplexitatem in angelis inducere, omnemque inter eos communicationem auferre. Porrò hæc ex individuationis ejusque principio sumpta sunt, quod principium non Deus tantum, sed etiam quilibet angelus sum perfectè cognoscit, ut sibi nomen assumere possit: unde et illud in statu naturæ puræ habere poterant. Porrò hæc angelorum nomina, cum spiritualia signa sint et purè intellectualia, nobis in hæc vitâ nota esse non possunt, nec ab angelis indicari, cum in hoc mortali statu non possimus spiritualia per conceptus proprios apprehendere; ut mirum non sit vel noluisse vel non potuisse hic angelum nomen suum edicere, cum sit mirabile et homini in hoc statu inexplicabile. Neque contra hoc facit quòd quorundam angelorum Michaelis, Gabrielis, Raphaelis nomina à Michæli nobis innotuerint: hæc enim non sunt propria eorum nomina, cum hæc, ut dixi, nomina propria habere poterint in statu puræ naturæ; at ista quæ nobis innotuerunt supernaturalè angelorum statum supponant, sicutque vel ex officio quod habent in cœlesti curiâ, vel re gestâ desumpta, ut proinde se habeant ad modum cognominis, quod alicui ex aliquo evento, occasione, officio inter homines, adhærescit. Porrò sicuti omnia hæc vel res gestæ angelorum possunt, præsertim si res humanas tangant, ab hominibus aliquomodo saltem confusè capi, ita possunt hujusmodi nomina vel cognomina angelorum, per quæ ab hujusmodi officio, vel re gestâ denotentur cognosci. Pari modo et dæmones ex officio, quod in tartarècè illâ rep. habent, vel re improbè gestâ nomen vel cognomen sedum, quod officii vel rei gestæ fœditatem denotat, habere possunt, et verò etiam subinde ex obsessorum corporibus edicunt: sed hæc non sunt primivæ et primogenia ex ipsis naturæ principis ducta nomina.

VERS. 19. — ET LIRAMENTA. Hebræicè *mincha*. Solebat autem omnibus holocaustis *mincha*, seu accessoria oblatio à vino, farina, oleo,

adjungi; et simul cum holocausto libri vel cremari; quod hic etiam videtur factum.

OFFERES DOMINO QUI FACIT MIRABILIA. Manifestè Hieronymus illud, *qui facit mirabilia*, ad Dominum refert, ut sit quasi Dei epitheton. Eodem modo versionis Septuaginta codices Basiliensis et Regius *mirabilia facienti*, eademque lectio in Schollis Romani codicis annotatur, et perspicuè eo modo legit S. Augustinus quæst. 54, etsi romanus codex aliter exhibeat: *et discessit ad faciendum*, nullo sanè sensu, ne dum consentiente cum Hebræo. Eivèro ita verti Hebræa possunt, ut totum hoc ad Deum referatur, nisi quòd interponatur copulativa particula: *Obtulit Domino, et mirabilem se exhibenti ad faciendum*, hoc est, in operibus admirabilem sese demonstranti. Potest verò illa copulativa particula superflue, ut aliàs sæpè, vel etiam censeri adjuncta, sine ullo sensû vitio, ut nimirum illud posterius sit quasi aliud Dei nomen vel periphrasis: *Obtulit, scilicet Domino*, qui est ipsum esse, et omnis alterius esse principium (siquidem est ibi nomen tetragrammaton), et ei qui in operibus suis admiranda facit.

Nihilominus Hebræi passim, eorumque assidue istud posterius angelo adscribunt, cuius nomen paulò ante dictum est, *peti, mirabile*, et hic alludi putant ad ejus nomen, cum sit vox ab eadem radice, *pala*, participium nimirum Hiphil *maphiit*, quod vertere possamus, *mirificantem, mirabilem se exhibentem*; vel etiam, *mirabilem se predicantem*, qualem se, vel nomen suum paulò ante hic angelus prædicarat. Porrò cum Rabbi Davide passim hic significari voluit angelum rem miram fecisse, idemque hic fecisse quod supra adstante Gedone c. 6, v. 2, nimirum ignem de petrâ elicuisse ad cremandum sacrificium. Eivèro Josephus asserit etiam hic angelum virgâ sacrificium teligisse, et confestim flammam emicuisse. Itaque non Manue sacerdotis vel ministri officio functus est illorum sententiâ, sed angelus, ut aliàs: dicitur tamen Manue offerens, vel obtulisse, quia per angelum obtulit, sive in petrâ constituit ab angelo offerendum et cremandum. Itaque Pagninus et alii passim hic vertunt: *Et miraculum fecit, rem miram fecit, mirificavit facere*. Mihi tamen, etsi non improber ea versio et explicatio, quæ ad angelum istud refert, et alludi censet ad nomen, probare tamen non possum quòd passim illud per præteritum reddant, cum in Heb. sit participium; quòd si ad angelum referas, non vide-

tur rectè verti posse, vel per nominativum participii, cum processerit, *Manue obtulit*; sic enim et participium illud ad Manue esset referendum, vel per præteritum; sic enim et idem suppositum quod processit, *Manue*, requireret. Debet ergo verti per dativum, et regi à verbo, *obtulit*, hoc modo: *Et obtulit super petram Domino, et mirabilem se predicanti ad faciendum*. Ita enim illud *maphi*, hic verto, *mirabilem se predicanti*, ut allusio sit ad id quod angelus de nomine suo paulò ante prædicarat, eivèro optimè ita verti potest. Porrò *obtulit*, hic non est, sacrificium fecit, sed attulit et super petram disposuit: attulit, inquam, Domino et angelo qui suum nomen mirabile prædicabat; Domino quidem ut ei cremaretur, angelo, quem prophetam existimabat, ut ipse ministri et sacerdotis extraordinarii officio fungeretur illud cremando: siquidem, qui victimam ad sacerdotem adducit simul, hoc est, unâ eademque actione offert Deo et sacerdoti, sacerdoti ut Deo sacrificet, Deo ut ipsi per sacerdotem sacrificetur. *Obtulit* autem angelo huic ad faciendum (cum illo enim verbo *obtulit*, connecte istud, ad faciendum), hoc est, ad cremandum et sacrificandum: notum enim est illud, facere, tam apud Latinos quam apud Hebræos poni pro, sacrificare. Hoc igitur modo si explicetur sententiâ, non negrè admisso vocem illam, *maphi*, admodum probabili explicatione posse ad angelum referri, et angelum hic sacerdotis officio functum. Neque verò decebat ut in præsentia angeli homo laicus id officium suscipere. Adde quòd sequentia videantur satis indicare ipsum Manue cum uxore nihil ad hanc functionem sacram opere attulisse, sed tantummodò fuisse spectatores, cum dicitur: *Ipsæ autem et uxor ejus intuebantur*. Quocirca etiam juxta nostri textûs sententiâ non faciliè admisso alium hic sacerdotis functum officio præter angelum.

VERS. 20. — CUMQUE ASCENDBRET FLAMMA ALTARIS IN COELUM. Expresso, ut verisimile est, igne de petrâ, vel alio modo, miro tamen, exciatio. Porrò hic altare vocat, quam petram paulò ante vocavit: neque enim altare fuit ad sacrificium deicit operâ exciatio, sed ibi grandiuscula petra casu reperita, quæ sacrificium hoc commodè caperet.

ANGELUS DOMINI PARITER IN FLAMMA ASCENDIT. Ostendens se videlicet qui esset, seu abitu et abitis modo, seu immortalè inter flammam substantiâ, seu loco ad quem tenderet. Fumum pro flammâ hic Josephus parum aptè supposit.

PRONI CADIDAERUNT IN TERRAM. Ex re scilicet, quæ acciderat, sacro quodam horrore pleni. **VERS. 22.** — MORTE MORIEMUR, QUIA VIDIMUS DEUM. De hæc persuasione moriendum esse iis qui Deum vel angelum vidissent, diximus sup. cap. 6, v. 25. Porrò pro eo quod Hieron. *Deum* verit. in Hebræo non est nomen tetragrammaton, quod Hieronymus ubique verit. *Dominum*, et Septuaginta *Κόρυς*, sed *etohim*, quod etiam de creatoris per quamdam participationem dicitur, et de angelis, Psal. 8, v. 6.

VERS. 25. — SI DOMINUS NOS VELLE OCCIDERE, DE MANIBUS NOSTRIS HOLOCAUSTUM ET LIBAMENTA NON SUSCEPISSET. Utitur aliquot argumentis virago hæc ad mariti animum confirmandum, quorum hoc primum est, ac si dicat: Si nos ipse vellet occidere, nunquam ipse nos vel ad holocaustum hoc libamentaque Deo offerenda tam amice invitasset, neque ea oblaturus ipse tam benevolè suscepisset; adde neque in ejus oblatione rem tam admirandam fecisset, nempe ut ignem è petra eliceret, et per flammam ipse in cælum revolvaret, quo indicio perspicuè demonstravit litatum esse, Deoque gratum esse nostrum sacrificium.

NEC OSTENDISSET NOBIS HÆC OMNIA. Aliud argumentum, ac si dicat: Neque si voluisset nos occidere, indicasset nobis de nascituro ex nobis filio, et in particulari edocuisset quæ circa illum observanda essent, à quibus mihi abstinendum, præsertim etiam hæc cum morte nostrâ stare non possint; contra verò, quæ Deus dixit et promisit, impleri necesse sit.

NEQUE EA, QUÆ SUNT VENTURA, DIXISSET. Rectius hoc à priori distingvas quasi novum argumentum, ita ut hoc referatur ad remotius futura, cujusmodi est illud, quod Samson inciperet liberare Israel de manu Philistinorum, prius verò ad presentia, vel ea quæ, ut fiant, in proximo sunt, nec diù post futura, cujusmodi erat conceptus, partus, abstinencia illa.

VERS. 21. — ET VOCAVIT. Nimirum mater, quæ hand dubie est hujus verbi suppositum, sicut et precedenti, *peperit*. Estque res hæc Hebræo perspicua, ubi verbum est feminini generis. Accedit quod ubique ferè in Scripturâ à matribus nomina imponuntur.

SAMSON. Quæ nominis hujus origo et etymon Scriptura non indicat: dubium tamen nullum esse potest quin à שמש *schemesch*, quod solem significat, derivetur. S. Hieronym. proemio in Oseam prophetam absolute Samson ait interpretari solem. Idem in Nominibus Hebr.: *Samson*, inquit, *sol eorum, vel solis fortitudo*. Beda:

Samson, inquit, *sol fortis, vel solis fortitudo, seu sol eorum, qui illuminans eos*. Forsterus: *Samson, id est, solaris*. Mercerus apud Pagnin.: *Samson*, inquit, *sonat solarem vel parvum solem*.

In Apparatu Bibliorum regionum: *Samson sol ejus, vel parvasol* (omitto cæteras originationes, quæ aliunde quàm à sole hanc vocem deducunt), et hanc postremam explicationem, ut Samson dicatur quasi parvus sol, cæteris omnibus aliis præfero; siquidem perspicue vox illa formam habet diminutivi apud Hebræos. Cur autem ita dictus sit non difficile erit opinari, nempe quod in mediis idololatriæ gravissimæque servitutis tenebris exortus caliginem dispulerit, lucemque reduxerit, et verò præcipuè ob ingentem fortitudinem, quæ nullâ vi superari aut contineri poterat, cujusmodi est vis solis, quæ quominus omnia pervadat et penetret impediri non potest. Et hæc fortè respexerunt, qui Samsonem vel solis fortitudinem significare, vel Josephus, qui *ισχυρος*, robustum, hoc nomen interpretatur. Adde non ipsis tantum rebus gestis, sed etiam nomine Christi Salvatoris, parti nimirum in cunis Bethlehemitis justitiæ solis, sed postmodum omnem inferni vim superantis, typum gessisse.

ET BENEDEXIT EI DOMINUS. Benedictio Dei, ut aliis monimus, nunquam cassa est et inefficax; itaque haud dubie benedictio hæc involvit dona quædam Samsoni, à Deo liberaliter collata, heroicas nimirum tum animi, tum corporis dotes, ad futurum principatum hostesque edomandos, inprimisque vires illas corporis insuperabiles, quæ cum ætate sensim credebantur, ita tamen ut facile esset animadvertere Deid peculiari providentiâ et munere fieri.

VERS. 25. — CŒPITQUE SPIRITUS DOMINI ESSE CUM EO. Hoc est, quedam opera virtutis et præclarissimæ cujusdam indolis Spiritus sancti ope et impulsu exercere, quæ omnes in admirationem raperent, et summam de eo expectationem excitarent; nimirum talis erat corporis forma, gratia, venustas, fortitudo; talis elucebat animi ad omnia magna nati ad virtutem et religionem inclinatio, tanta omnis superstitionis et idololatriæ fuga et detestatio, omnium quæ aggredebatur, felix et optatus successus, ut manifestè animadverti posset Deum cum eo esse, ejusque ope illum omnia perficere. Quod Hieronym. dixit *esse cum eo*, in Hebræo est *pahamo*, quod quid sit propriè disputatur; mihi autem maxime ea præbatur significatio, ut idem sit quod *movere, impellere, agitare eum*; voluitque nonnulli hanc vocem

propriè convenire privatis hæc præludiis, ita ut antequam in publicum prodiret, et populi vindictam ageret, ad specimina quædam heroicæ fortitudinis futuræ coram suis civibus edenda à divino Spiritu excitatus præluderet, idque hæc voce significetur; postea verò idem princeps factus dicitur *tsalach*, hoc est, prosperè agere, et omnia pervincere, eodem nimirum adjuvante Spiritu; Septuag. Hebræam illam vocem, *paham*, reddiderunt, *comitari eum, simul incedere cum eo*, nimirum ipsi aliam vocis significationem secuti sunt; significat enim *paham*, etiam *vestigium*, ut inde verbum sit

CAPUT XIV.

1. Descendit ergo Samson in Thamnatha, vidensque ibi mulierem de filiabus Philisthiim.

2. Ascendit, et nuntiavit patri suo et matri suæ dicens: Vidi mulierem in Thamnatha de filiabus Philistinorum; quam quaeso tibi mihi accipiat uxorem.

3. Cui dixerunt pater et mater sua: Numquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum et in omni populo meo, quia vis accipere uxorem de Philisthiim, qui incircumcisi sunt? Dixitque Samson ad patrem suum: Hanc mihi accipe, quia placuit oculis meis.

4. Parentes autem ejus nesciebant quod res à Domino fieret, et quaereret occasionem contra Philisthiim; eo enim tempore Philisthiim dominebantur Israci.

5. Descendit itaque Samson cum patre suo et matre in Thamnatha. Cumque venissent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis sævus et rugiens, et occurrat ei;

6. Irruit autem Spiritus Domini in Samson, et dilaceravit leonem quasi hædum, in frusta discerpens, nihil omnino habens in manu: et hoc patri et matri noluit indicare.

7. Descenditque et locutus est mulieri quæ placuerat oculis ejus.

8. Et post aliquot dies revertens ut acciperet eam, declinavit ut videret ca-

significans congressi, simul incedere, seu vestigium ferre.

In castris DAN. Ne intelligas exercitum aliquem ibi fuisse, vel Danitarum castra, in quibus ipse militaris virtutis præludia edidit; versaretur; loci enim non est, in quo Samson habitabat, Hebræicè dictus *machane Dan*, cujus nominis ratio infra habetur c. 18, v. 12. Ne autem existimes propterea quod non men infra loco isti indatur, ita hic per proli psim appellari, nam ista Danitarum expediri longè hæc Samsonis tempora antecesserat.

CHAPITRE XIV.

1. Alors Samson descendit à Thamnatha, ville de la tribu de Dan; et y avint vu une femme entre les filles des Philistins, qui s'étaient rendus maîtres de cette ville.

2. Il revint trouver son père et sa mère, et leur dit: J'ai vu dans Thamnatha une femme d'entre les filles des Philistins; je vous prie de me la faire donner pour épouse.

3. Son père et sa mère lui dirent: N'y a-t-il point de femme parmi toutes les filles de vos frères, et parmi tout notre peuple, pour vouloir, contre les défenses de la loi, prendre une femme d'entre les Philistins, qui sont incircumcisé? Samson dit à son père: Donnez-moi celle-là, parce qu'elle m'a plu quand je l'ai vue.

4. Or, son père et sa mère ne savaient pas que ceci se faisait par l'ordre de Dieu, et qu'il cherchait une occasion pour perdre les Philistins; car en ce temps-là les Philistins dominaient sur le peuple d'Israël.

5. Samson vint donc avec son père et sa mère à Thamnatha. Et lorsqu'ils furent arrivés aux vignes qui sont près de la ville, il parut tout d'un coup un jeune lion furieux et rugissant, qui vint au-devant de Samson;

6. Mais l'Esprit du Seigneur se saisit de Samson, qui déchira le lion comme il aurait déchiré un chevreau, et le mit en pièces sans avoir rien dans la main; et il affecta de n'en rien dire à son père ni à sa mère.

7. Il vint ensuite parler à la femme qui lui avait plu, et lui fit des propositions de mariage, qu'elle accepta.

8. Et quelques jours après il revint pour l'épouser; et, s'étant détourné du chemin pour voir le corps du lion qu'il avait tué, il trouva un essaim d'abeilles dans la gueule du lion, et un rayon de miel qu'elles y avaient fait.